

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра психології (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи
М.С.Жидко
(підпис) М.С.Жидко
(ініціали та прізвище)

«31» серпня 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Клінічна психологія
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2021 рік

Робоча програма клінічна психологія

(назва дисципліни)

для студентів за спеціальністю 053 Психологія

освітньою програмою Психологія

«30» серпня 2020 р., – 14 с.

Розробник Бородавко О.О., доц. каф. 704, к.психол. н.

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри психології

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «30» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри к. психол. н., доц.

(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Ю. І. Гулий

(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 4	<p style="text-align: center;">Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки</p> <hr/> <p style="text-align: center;">(шифр і найменування)</p> <p style="text-align: center;">Спеціальність 053 Психологія</p> <hr/> <p style="text-align: center;">(код і найменування)</p> <p style="text-align: center;">Освітня програма Клінічна психологія</p> <hr/> <p style="text-align: center;">(найменування)</p> <p style="text-align: center;">Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)</p>	<i>Обов'язкова</i>
Кількість модулів – 1		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 3		2021/2022
Індивідуальне завдання <u>немає</u> (назва)		Семестр
Загальна кількість годин – 48/ 120		7-й
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 5,4		Лекції*
		32 години
		Практичні, семінарські*
		16 годин
		Лабораторні*
	0 годин	
	Самостійна робота	
	72 години	
	Вид контролю	
	модульний контроль, іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 48/ 72.

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формулювання компетентностей, що забезпечують засвоєння теоретичних основ порушення психіки при основних нервово-психічних захворюваннях та практичних навичок в їх діагностиці.

Завдання: Забезпечити оволодіння студентами теоретичних знань і практичних навичок у таких аспектах:

- теоретико-методологічні основи і практичні задачі в клінічній психології;
 - напрямки клінічної психології та тенденції їх сучасного розвитку;
 - патопсихологія і нейропсихологія: теоретичні основи, методи і практичне значення;
 - порушення когнітивних і емоційно-вольових процесах;
 - головні задачі і напрямки психологічного вивчення психосоматичних явищ;
 - психологія анормального розвитку;
 - методи психодіагностики.
- порушення свідомості та самосвідомості при основних нервово-психічних захворюваннях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності клінічного психолога.
2. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом клінічної психології.
3. Використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій та самостійно планувати, організувати і проводити психологічне дослідження.
4. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Програмні результати навчання:

А) Знання:

1. Розуміти важливість збереження здоров'я (власного й навколишніх) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.
2. Знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності клінічного психолога.
3. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, встановлювати ефективність власних дій.
4. Самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні

методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

Б) Уміння:

1. Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

2. Розробляти план дій щодо профілактики, інтервенції, консультування в клінічній практиці.

3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

В) Комунікація:

1. Здатність ефективно формувати комунікативну стратегію.

Г) Автономія та відповідальність:

1. Управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, психологія особистості, психодіагностика, соціальна психологія; основи неврології та психіатрії.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль №1. Основні змістовні категорії клінічної психології

Тема 1. Предмет, задачі, історія клінічної психології.

Історичні віхи клінічної психології. Розвиток патопсихології за кордоном. Розвиток патопсихології у вітчизняній науці. Місце клінічної психології в системі знань. Цілі та завдання клінічної психології. Основні напрямки досліджень. Московська та Ленінградська патопсихологічні школи. Взаємовідносини психології та медицини.

Тема 2. Основні галузі клінічної психології.

Патопсихологія, нейропсихологія, психологія соматично хворих.

Тема 3. Загальні принципи та методи дослідження в клінічній психології.

Психодіагностичний напрямок діяльності клінічного психолога. Психокорекційний напрямок діяльності клінічного психолога. Професійно-етичні принципи роботи клінічного психолога. Основні принципи психологічного дослідження в клінічній психології. Характеристика основних методів дослідження: спостереження, бесіда, психодіагностичний метод, метод аналізу історії життя та хвороби пацієнта.

Тема 4. Психіка і мозок.

Загальні відомості про нервову систему. Роль центральної нервової системи в перебігу нервово-психічних процесів. Мозок, психіка і поведінка людини. Значення кори головного мозку в регуляції поведінки людини. Поля

Бродмана. Первинні, вторинні та третинні зони кори головного мозку. Функціональна асиметрія мозку. Функції лобних долей. Мозок і свідомість. Проблема біологічного і соціального в психології. Взаємозв'язок психічний і соматичних процесів. Проблема мозкової локалізації психічних функцій людини.

Модульний контроль

Змістовний модуль №2. Порушення пізнавальних та емоційно-вольових процесів

Тема 5. Порушення свідомості та самосвідомості при основних нервово-психічних захворюваннях.

Проблема співвідношення порушень свідомості та порушень психіки. Критерії діагностики порушеної свідомості. Основні варіанти порушень свідомості. Загальна характеристика пригломшення. Келерій як варіант порушеної свідомості. Психологічна характеристика онейроїда. Сутінковий стан свідомості. Основні варіанти порушень самосвідомості. порушення аутоідентичності. Порушення меж „Я”. Синдром деперсоналізації – дереалізації.

Тема 6. Розлади відчуття та сприйняття.

Загальна характеристика розладів відчуття та сприйняття. Агнозії. Псевдоагнозії. Галюцинації. Псевдогалюцинації. Методи діагностики розладів відчуття та сприйняття.

Тема 7. Розлади уваги.

Загальна характеристика розладів уваги. Порушення процесів та звуження об'єму уваги. Методи діагностики розладів уваги.

Тема 8. Розлади пам'яті.

Загальна характеристика розладів пам'яті. Розлади динаміки мнемічної діяльності. Розлади неопосередкованого запам'ятовування. Розлади опосередкованого запам'ятовування. Порушення довільного та мимовільного запам'ятовування. Порушення мотиваційного компоненту пам'яті. Розлади короткочасної, оперативної та довгострокової пам'яті. Класифікація розладів пам'яті у роботах Б.В. Зейгарнік. Методи діагностики розладів пам'яті.

Тема 9. Розлади мислення та інтелекту.

Загальна характеристика розладів мислення. Розлади динамічної сторони мислення: непослідовність суджень, лабільність / інертність мислення, лабільність мислення. Розлади операціональної сторони мислення: зниження рівню узагальнення, викривлення процесу узагальнення. Розлади мотиваційної сторони мислення: резонерство, різноплановість мислення. Порушення критичності мислення. Порушення інтелекту: інфантилізм, олігофренія (дебільність, імбецильність, ідіотія), деменція. Розумова відсталість та її

диференціація від соціально-педагогічної запущеності. Порушення розумової працездатності. Методи діагностики розладів мислення.

Тема 10. Розлади емоційно-вольової сфери.

Загальна характеристика та класифікація розладів емоцій. Афективні розлади (депресії, манії). Порушення адекватності емоцій: тривоги, фобії, амбівалентність, дисфорії, апатія. Загальна характеристика та класифікація розладів вольової сфери. Апатико-абулічний синдром.

Тема 11. Розлади особистості.

Порушення особистості при різних нервово-психічних захворюваннях, загальна характеристика. Порушення процесів смислоутворення та цілеположення у хворих з нервово-психічними захворюваннями. Формування нової патологічної потреби при різних нервово-психічних захворюваннях. Методи дослідження особистості в клінічній психології. Порушення ієрархії мотиваційної сфери при різних нервово-психічних захворюваннях. Акцентуації характеру.

Модульний контроль

Змістовний модуль №3.Порушення психічного розвитку дітей.

Психологія хворої людини

Тема 12. Порушення психічного розвитку у дітей.

Специфіка порушень психіки у дитячому віці. Поняття про дизонтогенез. Характеристика головних біологічних та соціальних чинників дизонтогенезу. Методи дослідження порушень психічного розвитку дітей та підлітків. Основні види дизонтогенезу. Характеристика загального психічного недорозвинення. Затриманий розвиток. Порушений розвиток. Загальна характеристика дефіцитарного розвитку. Викривлений розвиток. Дисгармонійний розвиток. Синдром гіперактивності / дефіциту уваги.

Тема 13. Внутрішня картина хвороби.

Вплив хронічної хвороби на психіку. Внутрішня картина хвороби, поняття, психологічна структура. Класифікація ВКХ. Загальна характеристика різних видів ВКХ.

Тема 14. Психологія соматично хворих.

Проблема преморбідних особливостей і постморбідних змін особистості. Алекситимія: поняття, концепція, методи дослідження, алекситимія в різних групах соматично хворих. Психологічні чинники ризику розвитку соматичних захворювань. Психологічні особливості хворих на основні психосоматичні розлади (ессенціальна гіпертонія, інфаркт міокарда, виразкова хвороба 12-палої кишки, цукровий діабет, бронхіальна астма, ревматоїдний артрит, нейродерміт і виразковий коліт). Поняття коронарного типу особистості (тип А).

Тема 15. Психологічні проблеми лікувального процесу.

Психологічні аспекти лікувального процесу. Проблеми взаємовідносин "медичний працівник – пацієнт". Проблема терапевтичного середовища, терапевтичного альянсу та комплайенсу. Комунікативна компетентність лікаря.

Модульний контроль

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Основні змістовні категорії клінічної психології						
Тема 1. Предмет клінічної психології, історія становлення, напрямки та задачі дослідження	9	2	1			4
Тема 2. Основні галузі клінічної психології	5	2	1			2
Тема 3. Загальні принципи та методи дослідження в клінічній психології	7	2	1			4
Тема 4. Психіка і мозок	8	2	1			5
Модульний контроль						
Разом за змістовим модулем 1	29	8	4			15
Змістовий модуль 2. Порушення пізнавальних та емоційно-вольових процесів						
Тема 5. Порушення свідомості та самосвідомості при основних нервово-психічних захворюваннях	9	2	1			5
Тема 6. Розлади відчуття та сприйняття	10	2	1			6
Тема 7. Розлади уваги	10	2	1			6
Тема 8. Розлади пам'яті	9	2	1			5
Тема 9. Розлади мислення та інтелекту	12	2	1			8
Тема 10. Розлади емоційно-вольової сфери	9	2	1			5
Тема 11. Розлади особистості	10	4	2			3
Модульний контроль						
Разом за змістовим модулем 2	69	14	8			41
Змістовний модуль 3. Порушення психічного розвитку дітей. Психологія хворої людини						
Тема 12. Порушення психічного розвитку у дітей	10	2	1			6
Тема 13. Внутрішня картина хвороби	8	2	1			4
Тема 14. Психологія соматично хворих	9	2	1			5
Тема 15. Психологічні проблеми лікувального процесу	8	2	1			4
Модульний контроль						

Разом за змістовим модулем 3	35	8	4			19
Усього годин	120	32	16			72

5. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет клінічної психології, історія становлення, напрямки та задачі дослідження	1
2	Основні галузі клінічної психології	1
3	Загальні принципи та методи дослідження в клінічній психології	1
4	Психіка і мозок	1
5	Порушення свідомості та самосвідомості при основних нервово-психічних захворюваннях	1
6	Розлади відчуття та сприйняття	1
7	Розлади уваги	1
8	Розлади пам'яті	1
9	Розлади мислення та інтелекту	1
10	Розлади емоційно-вольової сфери	1
11	Розлади особистості	2
12	Порушення психічного розвитку у дітей	1
13	Внутрішня картина хвороби	1
14	Психологія соматично хворих	1
15	Психологічні проблеми лікувального процесу	1
	Разом	16

7. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет клінічної психології, історія становлення, напрямки та задачі дослідження	4
2	Основні галузі клінічної психології	2
3	Загальні принципи та методи дослідження в клінічній психології	4
4	Психіка і мозок	5
5	Порушення свідомості та самосвідомості при основних нервово-психічних захворюваннях	5
6	Розлади відчуття та сприйняття	6
7	Розлади уваги	6

8	Розлади пам'яті	5
9	Розлади мислення та інтелекту	8
10	Розлади емоційно-вольової сфери	5
11	Розлади особистості	3
12	Порушення психічного розвитку у дітей	6
13	Внутрішня картина хвороби	4
14	Психологія соматично хворих	5
15	Психологічні проблеми лікувального процесу	4
	Разом	72

9. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

10. Методи навчання

Програмою передбачено наступні методи навчання:

1) *лекції*,

2) *семінарські заняття*, спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей, самостійності мислення і творчої активності студентів за рахунок роботи з різними інформаційними джерелами (конспекти лекцій, навчальні та методичні посібники, монографії, наукові статті (теоретичні, експериментальні, методичні, описові, оглядові та ін.), електронні ресурси тощо) та колективних формі співпраці студентів під керівництвом викладача (дискусія, «мозковий штурм», інтерактивна гра, робота з документацією тощо);

3) *практичні заняття*, на яких студенти під керівництвом викладача оволодівають навичками психодіагностики;

4) *самостійна робота*, яка передбачає підготовку студентів до лекцій шляхом самостійного ведення плану-конспекту (або реферування).

5) *консультація* — форма індивідуальної роботи студента із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення лекційного матеріалу та самостійної роботи, або за наявності бажання студента отримати більш поглиблене знання стосовно предмету навчальної дисципліни.

11. Методи контролю

У якості *поточного контролю* передбачено оцінювання підготовки студентів до кожного семінарського, практичного завдання, а також активності студентів на заняттях — участь у обговоренні питань, які винесено на семінарські, практичні заняття.

Результати поточного контролю позначається на визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни.

Модульна контрольна робота проводиться після завершення вивчення відповідної частини навчального курсу у відповідності до запропонованих запитань.

Семестровий підсумковий контроль з клінічної психології проводиться у формі іспиту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Участь у обговоренні питань з тематики практичних занять	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...5	1	0...5
Змістовний модуль 2			
Участь у обговоренні питань з тематики практичних занять	0...5	7	0...35
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 3			
Виконання практичних завдань	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту/заліку складається із трьох запитань. Максимальна кількість балів за перше та друге запитання — 30 балів, за третє — 40.

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- місце клінічної психології в системі психологічного знання;
- етичні норми клінічної психології;
- методи дослідження у клінічній психології;
- специфіка ЕПД в клінічній психології;

- розлади когнітивної особистісної та емоційної сфери;
- психологія соматичного хворого.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;
- уміння самостійно планувати, організовувати та здійснювати дослідження;
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати дослідження, формулювати аргументовані висновки.

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Знати понятійний апарат клінічної психології. Виконати та захистити всі домашні завдання протягом семестру. Вміти самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Уміння презентувати результати свого дослідження.

Добре (75 - 89). Чітко знати понятійний апарат клінічної психології. Показати вміння виконувати та захищати всі домашні завдання в обумовлений викладачем термін. Вміти самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Уміння презентувати результати свого дослідження

Відмінно (90 - 100). Володіти основним та додатковим матеріалом. Знати усі теми. Уміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Безпомилково виконувати та захищати всі домашні завдання в обумовлений викладачем строк, з докладним обґрунтуванням своїх висновків.

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до ____	до ____	до ____	100

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Клиническая психология: учебник / Под ред. Б.Д. Карвасарского. – СПб: Питер, 2002. – 456с.
2. Макаренко А.А. Основы клинической психологи/ А.А.Макаренко. – Х.:Нац.аэрокосм.ун-т им.Н.Е.Жуковского «Харьк.авиацин-т, 2014.- 99 с.

http://library.khai.edu/library/fulltexts/Knigi/Nauchitel_Psihologiya.pdf

НМК з дисципліни:

- робоча програма дисципліни;
- конспект лекцій, підручники (навчальні посібники), в тому числі в електронному вигляді;
- плани семінарських занять;
- питання, тести для контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

14. Рекомендована література

Базова

1. Клиническая психология: учебник / Под ред. Б.Д. Карвасарского. – СПб: Питер, 2002. – 456с.
2. Макаренко А.А. Основы клинической психологи / А.А Макаренко. – Х.:Нац.аэрокосм.ун-т им.Н.Е.Жуковского «Харьк.авиацин-т, 2014.- 99 с.
3. Зейгарник Б.В. Патопсихология / Б. В Зейгарник. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 126с.
4. Блейхер В.М. Патопсихологическая диагностика / В.М.Блейхер. – Киев: Здоровье, 1986.
5. Хомская Е.Д. Нейропсихология / Е.Д.Хомская. – М.: Изд-во МГУ, 2011. – 400 с.

Допоміжна

1. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика/ Л.Ф.Бурлачук. – СПб, 2002. – 380 с.
2. Николаева В.В. Влияние хронической болезни на психику/ В.В.Николаева. – М., 1987. – 300 с.
5. Александер Ф. Психосоматическая медицина/ Ф.Александер. – М., 2000. – 300 с.
6. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей и подростков/ В.В.Лебединский. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – 390 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету - http://library.khai.edu/library/page_lib.php

2. Електронна бібліотека кафедри психології

[Електронна адреса кафедри психології - khai.psyho@gmail.com](mailto:khai.psyho@gmail.com)